

РЕЧНИК НАРОДНИХ ИЗРАЗА ВЕЗАНИХ ЗА ГРАЂЕВИНАРСТВО ЦРКВА БРВНАРА

Овде су издвојени из текста и сређени по азбучном реду термини и изрази везани за грађевинарство црква брвнара. Они нису узети ни из каквог речника нити уџбеника, већ су углавном прикупљени на терену и протумачени онако како их народ сматра. То нису само српске речи, већ и речи страног порекла

Аршин — стара мера (0,66 m)

Атула — доња основна греда на грађевини (подвалау темељац, темељњача, темењача).

Баглама — повијено. и укрштено гвожђе чији се посувраћени крајеви закивају у врата, односно у довратник, ради отварања. *Балван* — види. брвно (брв, брвина, дебло, облица).

Баскија — летва која се у хоризонталним редовима прикива преко рогова.

Брадва — широка и тања секира с краћом дршком, за резање брвна.

Брв — види брвно (балван, брвина, дебло, облица). *Брвина* — види брвно (балван, брв, дебло облица).

Брвнара — грађевина чији су зидови од брвана или талпи.

Брвно — (балван, брв, брвина, дебло, облица) одсечено право стабло са сасеченим гранамама и огуљеном кором. У случају да су му притесане стране, најмање једна мора да остане необрађена - обла.

Брвњача — види брвнара.

Бондрук — дрвени костур код грађевине (конструктивни део).

Бондручара — лака грађевина трошних зидова, **Код** којих су брвна или греде употребљени само као костур.

Везач — троугласти склоп греда који образује конструктивни део крова.

Венчаница — (насеница) подужна греда над споњним зидом која образује ослонац кровном везачу.

које је сељак посрбио. Највећи део термина није својствен само грађевинарству црква брвнара већ и осталим врстама народног неимарства, тако да овај мали речник може послужити као прилог општем проучавању термина у грађевинарству.

Вешаљка — систем кровног везача с кљештима који обухватају рогове. *Вођица* — олук или жљоб којим се на прозору навлачи капа, као по шини. *Вренгија* — горња греда на грађевини. *Греда* — са четири стране правилно отесано брвно.

Гредара — облик брвнаре са зидом од греда.

Гузине — апсида на кући.

Гуљевац — брвно коме је огуњена кора.

Дајак — гредица која подупире ћенарку на стрехи. *Даска* — део брвна танко исечен помоћу гатера.

Дашчара — зграда од дасака.

Дебло — види брвно (балван, брв, брвина, облица).

Дирек — дрвени стубац.

Довратник — греда јачих димензија која образује бочну страну врата, у чији се жљоб са супротне стране убацују водоравно наслагана брвна и талпе за зидове.

Дрвени цреп — види клис.

Дрвено коло — дрвени свећњак који виси о таваницу, склопљен из резбарених многоугаоних елемената, у виду полиелеја.

Дувар — зид.

Дуженац — средишни рог на ужој страни троугла. стог кровног закошења. *Дурунгача* — брвнара из североисточне

Србије, технички и конструктивно примитивнија.

Женска паперта — предворје на западној страни цркве (женска црква, паперта, припрата).

- Женска црква* — види женска паперта паперта, припрата).
- Жљеб* — истесани појас са подужне стране дрвног елемента.
- Жљебљење* — спајање елемената помоћу жљебова.
- Жујица* — дрвена осовина испуштена из дебље даске, око које се окрећу врата.
- Зашерпити* — стањити део шиндре.
- Ивер* — љуспасти засек у дрвету.
- Јабучица* — многоугаоно задебљање на усправној шипили, кроз које се провлачи положена шипила.
- Калкан* - троугласти чеони део двоводног крова.
- Кесер* — дрводељски алат (процјеп) за прављење округлих и дужних жљебова, са сечивом у супротном правцу дршке; може бити и двојан, слично мотики, са ушицама.
- Кљешта* — двојна греда — талпа која обухвата рокове и повезује их са везачем у облику вешаљке.
- Кључаница* — направа од дрвета или гвозђа, са зарезима који једно у друго улазе и покрећу резу на вратима (кључара).
- Кључара* — види кључаница.
- Коритаста таваница* — засведени (бачвасти) облик таванице.
- Кушак* — гредица са унутрашње стране врата, ужљебљена у даске, ради појачања.
- Кушачење* — појачање врата помоћу кушака.
- Клис* — ситнији и лакши дрвени кровни покривач у облику дашчица устаљеног облика, с уклишеном ужом страном.
- Клофтер* — стара аустријска мера која одговара хвату, сежњу или растегљају и која износи приближно 1,90 m. Дели се на 6 стопа.
- Кулак* — жљеб на диреку.
- Кулачење* — спајање подоштрених ужих страна талпи помоћу жљебова.
- Лажни свод* — дашчани или блатом олепљени свод преко дрвеног костура.
- Ламб* — шира страна шиндре са жљебом.
- Мазгале* — мали закошени прозорски отвор, који се шири према унутрашњости зида, у виду пушкарнице.
- Маија* — рог; мертек, који држи кровни покривач и косо належе на поклопницу и слемењачу, на одстојању до по 1 метра.
- Макаси* — гвоздена затега на згради.
- Малтер* — леп (везивно средство) сачињен од песка и креча са додатком воде.
- Мелез* — леп сачињен од блата са плевом и додатком креча и песка.
- Мертек* — види маија.
- Мушка црква* — средишни део храма.
- Набој* — набијена земља за испуну зидова.
- Надвратник* — греда јачих димензија која са доње стране може бити лучно изрезана и која образује горњи део отвора за врата.
- Натпрозорник* — гредица у зиду која образује горњу страну прозорског отвора.
- На ластин реп* — начин сучељавања брвана и талпи засецима закошеним у супротне правце.
- На мождапац* — начин везивања греда и талпи помоћу дрвених клинова.
- На перо и жљеб* — веза код брвана и талпи код којих је једна страна стањена а друга са жљебом.
- Насеница* — види венчаница.
- На сомиће* — кровна подлога са гредама нанизаним по калкану, без уобичајене кровне конструкције.
- На уво* — види „на ластин реп“.
- На унизу* — начин грађења брвнара низањем брвана и талпи (представљање на унизу).
- Нож* — стањена ужа страна шиндре или шашовца.
- Нутовање* — одомаћена реч немачког порекла која значи жљебљење.
- Облица* — види балван (брв, брвина, брвно, дебло).
- Опузнути* — иструнути; израз који се употребљава за грађу.
- Палац* — стара мера, одговара цолу и износи 1/12 стопе (2,6 cm). Педаљ. — једна од најстаријих народних мера, 18—25 cm (просечно 20 cm).
- Пенџерлија* — прозачна кожа или хартија рапагета преко прозорског крила. *Пишљак* — дрвени клин.
- Плаз* — види шалинац.
- Плетара* — зграда од плетера.

Плетер — лака зидна испуна од преплетеног прућа.

Подвала — доња, основна греда на грађевини (атула, темељац, темељача, темењача).

Подвлачак — део шиндре који се преклапа.

Поклопница — греда непосредно над венчаницом, која појачава конструкцију.

Потков стрехе — површина стрехе која је одоздо опшивена шашовцима.

Представљање на можданац — начин склапања брвнених грађевина помоћу клинова (на можданац). *Представљање на унизу* — начин склапања грађевина низањем брвана или талпи (на унизу).

Прирожак — скраћена маија на ужој страни троугластог кровног закошења.

Прозукла грађа — обрађено дрво које је временом изгубило од своје постојаности и кога је у знатној мери захватио процес труљења.

Протеса — талпа тесана из греде. *Процеп* — види кесер.

Распињача — кровни везач који распиње конструкцију с роговима.

Растегљај — стара мера, одговара хвату, сежњу или клофтеру — (око 1,90 m).

Рог — коса греда која образује кровни везач и држи кровни покривач.

Рошчић — рог или маија настављена у делу стрехе.

Рукутка — дрвени додатак за отварање врата.

Ручни гатер — разбој који може имати тестеру са више листова, којим се трупци издигнути на ногаре секу у талпе или у даске одређене дебљине.

Са ушицама — међусобни спој двојних темељних греда попречном гредицом усеченом у облику крста.

Слемењача — греда у слемени крова која у подужном правцу повезује везаче.

Сежањ — стара мера, одговара хвату, растегљају или клофтеру (око 1,90 m)

Слепи ћерт — угаона веза ћертом који нема препусте.

Стопа — стара мера, одговара шуху (око 31,5 cm).

Стреха (стреја) — кровни испуст ван зида.

Такта — врста шинде која се у паралелним слојевима цепа из облица.

Талпа — преполовљена или још више стањена греда (протеса); дебела даска.

Талпара — грађевина чији су зидови од талпи.

Талпињача — види талпара. *Темељњача* — види атула (подвала, темељац, темељача).

Темељача — види атула (подвала, темељац, темељњача).

Тесла — дрводељски алат у облику тесача комбинованог са чекићем.

Ћенарка — подуж на гредица на стрехи по којој налажу рошчићи.

Ћертич — непечена опека.

Ћерт — (усјек) облик сучељавања на угловима укрштањем усечених брвана или талпи.

Уклицити — заоблити или ушилићити ужу страну клиса.

Усјек — види ћерт.

У суво — начин зидања слагањем камења једно на друго, без везивног материјала.

Цол — стара аустријска мера која одговара палцу (2,6 cm).

Хват — стара мера, одговара сежњу, растегљају или клофтеру (око 1,90 m).

Чок—малтер — мрснији малтер од песка и креча (1:1), са додатком свињске длаке, за покривање површина начињених од дрвета или трске.

Шалинац — (плаз) поставља се под основне греде, по дужини, ради превлачења целе грађевине, помоћу подметнутих балвана (дрвени ваљци).

Шарка — гвоздени део прикован на врата или прозор, ради отварања.

Шашовац — даска за таваницу, произваљне дужине, цепана на кришке, слично шиндри.

Шепер — види плетер.

Шиндра — тежи дрвени кровни покривач већих димензија, устаљене дужине до 1 метра.

Шип — пресавијено гвожђе приковано за доворотник, на чији се клинасти завршетак натиче крило врата или прозора.

Шиндралија — зграда покривена шиндром.

Шпила — округла дрвена пречага за решетку.

Шишић — профилисана летвица која прекрива обичан састав дасака.

Шух — стара аустријска мера која одговара стопи и износи 1/6 клофтера, односно 12 цола, палаца или око 31,5 cm.